

Okul Öncesi Çocukların Sosyal Becerileri ile Yakın Çevresindeki Yetişkin Etkileşimleri Arasındaki İlişki

DOI NO: 10.5578/JSS.8243

Arzu Özyürek¹
Zuhal Begde²
Nadire Ferah Yavuz³

Özet

Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sosyal beceri düzeylerine, aile bireyleri ve okul öncesi eğitim kurumu çalışanları arasındaki sosyal etkileşimlerinin etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışma grubunu, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve öğretmenleri tarafından sosyal beceri düzeyi yüksek (n=10) ve düşük (n=10) olarak sınıflandırılan 20 çocuk oluşturmuştur. Nitel araştırma modelinde yapılan çalışmada, veri toplamak için katılımcı olmayan gözlem yönteminden yararlanılmıştır. Çocuklar, aile bireylerinin kendilerini okula bırakma ve alma zamanı olmak üzere iki farklı zaman diliminde ve iki farklı araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Araştırma verileri betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiş, gözlem sonuçları verilmiş ve elde edilen bulgular literatür ışığında yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda; sosyal becerileri yeterli olan okul öncesi çocukların çocuk-ebeveyn, çocuk-okul personeli, ebeveyn-okul personeli sözel ve davranışsal etkileşimlerinin, sosyal becerileri yaşıtlarından geri olanlara göre daha fazla olduğu dikkat çekmiştir. Okul öncesi çocukların sosyal becerilerinin gelişmesinde yakın çevresini oluşturan yetişkinlerin model olmasının önemli bir etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, Çocuklar, Sosyal beceriler, Yetişkin-çocuk etkileşimi

The Relationship Between Pre-School Children's Social Skills and Interactions with the Adults in the Neighborhood

Abstract

In this study, it is aimed to examine the effects of the social interaction between family members and workers of pre-school education institutions to the

¹Doç. Dr., Karabük Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, a.ozyurek@karabuk.edu.tr

²Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Safranbolu MYO, zuhalbegde@karabuk.edu.tr

³Öğr. Gör., Karabük Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, ferahyavuz@karabuk.edu.tr

social skills of the children attending to them. 20 children, who are attending to pre-school education institutions and categorized as "with a high level or low level of social skills" by their teachers, were included in the study group. In the study, qualitative research design was carried out and data were gathered observation method. Children were observed in two different time frames by two different researchers. These observations took place when the family members took children to school and picked them up. In the study, data were analyzed by using descriptive analysis method, observation results were given and findings were interpreted in the light of prior research. As a result of the study, it was remarkable that; pre-school children with adequate social skills have more child-parents, child-school workers, and parents- school workers verbal and behavioral social interactions compared to those of their peers who have less social skills. It was emphasized that the adults' in the neighborhood setting an example for the children has a significant effect on the development of pre-school children's social skills.

Key Words: *Preschool, Children, Social skills, Adult-child relations*

1. Giriş

Okul öncesi yıllar çocukların fiziksel, zihinsel, dil, motor gelişimleri yanında sosyal ve duygusal gelişimlerinin de temellerinin atıldığı yıllardır. Çocukların gelişiminde birinci derecede etkili bireyler anne baba veya çocuğun bakımında sorumlu kişilerdir. Daha sonra akrabalık ilişkileri veya okula başlaması gibi etkenlerle yakın çevresini oluşturan bireyler çocuğun gelişimine etki etmektedir. Yakın çevreyi oluşturan bireylerin, özellikle başkalarıyla ilişkileri tanımlayan sosyal gelişim üzerinde etkili olması beklenebilir. Sosyal gelişim; kişinin sosyal uyarıcılara ve grup yaşantısına, toplumdaki yaptırımlara karşı duyarlı olabilmesi, içinde bulunduğu grupla ya da yaşadığı kültürdeki diğer bireylerle geçinebilmesi onlardan biri gibi davranabilmesidir (Ünsal, 2010). Sosyal gelişim, çocuğun gelişimindeki en önemli aşamalardan birisidir (Yükselen, 2011).

Sosyal beceriler; sosyal çevreye uyum sağlama ve uygun iletişim yolları kullanarak oluşabilecek çatışmalarla başa çıkabilme becerileri (Matson et al, 2007'den Akt.: Hilooğlu, 2009), gözlenebilir ve gözlenemeyen bilişsel ve duyuşsal öğeleri içeren ve öğrenilebilir davranışlardır (Kara ve Çam, 2007). Bireyin çevresiyle olumlu ilişkiler kurmasını, kurduğu bu ilişkileri sürdürebilmesini, olumlu ve olumsuz duygularını uygun bir şekilde anlatabilmesini ve başkalarının duygularını anlayabilmesini, kişisel haklarını savunabilmesini, gerektiğinde başkalarından yardım isteyebilmesini, uzlaşma becerisine sahip olmasını, stres yaratan durumlarla başa çıkabilmesini ve problem yaratan durumları çözebilmesini sağlayan öğrenilmiş davranışlardır (Mukay Yüksel, 2009; Yükselen, 2011). Sosyal etkileşimi sağlamaya yönelik davranışları kapsayan sosyal beceriler; çocuğun akranları, öğretmenleri ve ailesi ile olumlu sosyal

ilişkiler kurması ve sürdürmesini destekler, akran kabulü ve sosyal uyumu da kolaylaştırır (Gresham, Sugai ve Horner, 2001).

Aile, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal gelişimlerinde en önemli etkiye sahip birimdir ve insanın toplumsallaşması önce aile içinde gelişir (Hoşgörür, 2008; Yükselen, 2011). Çocuklarda sosyal beceriler başlangıçta ebeveynlerle iletişim kurma ile başlar, daha sonra kardeşler, akranlar ve diğer yetişkinlerle iletişimin katılmasıyla gelişir. Anne ve baba çocuğa sevgi vererek onun için güven ortamı sağlar, yeteneklerinin gelişimine yardım eder, davranışlarına yön vererek uyması gereken kuralları öğretir ve gerektiğinde denetleyip geri dönütler vererek kurallara uymasını sağlarlar. Çocuklar diğer insanlarla ilişkiler ile ilgili iletişim becerileri, saygı, sevgi, yardımseverlik, kabullenme gibi temel değerleri aile yaşamında öğrenirler. Böylece ailede sosyalleşmenin birtakım temel boyutları öğrenilir. Sosyal davranışların gelişimi ve diğer bireylerle ilişkilerde uyum sağlama bilinci, çocukların doğrudan anne-baba ve diğer aile fertlerinin davranışlarını kendilerine örnek almaları sonucunda oluşur (Deveci, 2011).

Okul, sosyalleşme sürecinde ilk temel toplumsal kurumdur. Aile ve arkadaş çevresi çocuğa diğer bireylerle çalışma ve oynama alışkanlığı kazandırırken okul, bir toplumsal kurum olarak bu alışkanlığı sürdürür. Çocuk okul öncesi eğitim kurumuna başladığında zamanın büyük bir bölümünü ailesinden çok öğretmeni ile geçirir (Yükselen, 2011). Okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklarla yoğun etkileşimde bulunan, temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmakla sorumlu olan öğretmenlerin, çocukların akademik becerileri kadar kişisel ve sosyal becerilerini geliştirmek de temel amaçları arasında yer alır (Akkök, 2006). Öğretmenler çocuklara; akranlarıyla ilişki kurma ve sürdürme, kendini kontrol etme, çevreye uyum sağlama, grupla bir işi yürütme, saldırgan davranışlarla ve stres durumuyla başa çıkma, plan yapma ve problem çözmeye yönelik becerilerin kazandırılmasında çeşitli stratejiler kullanabilirler. Olumlu rehberlik tekniklerini kullanan ve model olan öğretmenler çocukların kuralları içselleştirmesinde daha çok başarı sağlamaktadır (Wortham, 1998). Öğretmen davranışları, okul öncesi eğitim kurumunda çocukların arkadaşlarına gösterecekleri davranış örneklerinin temelini oluşturmaktadır. Öğretmenler çocukların konuşma becerilerini, başkalarının haklarına saygı duyma, sıra bekleme davranışını, çatışma çözümü, sosyal problem çözme ve empati kurma becerilerini kazanmaları için de deneyimler sağlar (Kamaraj, 2008; Şimşek ve diğ., 2008).

Bireylerin sağlıklı kişilerarası iletişim kurmalarını sağlamada, okul ve aile yaşantısında, sosyal becerilerin önemli bir etkisi vardır (Deniz, 2002). Çocukların sosyal becerileri ve sosyal beceri yetersizlikleri hakkında eğitimciler ve araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmalarda, yeterli sosyal becerilere sahip olmayan çocukların yaşamları boyunca sosyal ilişkilerinin

risk altında olacağı, yetersiz sosyal becerilere sahip olan çocukların yaşamları boyunca kişiler arası ilişkilerinde, duygusal alanlarda, okul yaşamlarında ve mesleki başarılarında çeşitli problemlerle karşılaşabilecekleri vurgulanmaktadır (DeRosier ve Lloyd, 2011; O'Brennan, Bradshaw ve Sawyer, 2009). Sosyal becerisi gelişmiş olan çocuklar çevresine uyum sağlayan, çatışmalardan uzak durmayı başaran, diğer insanlarla iyi iletişim kuran bireylerdir. Katıldıkları etkinliklerden daha çok zevk alıp kendi kararlarını kendileri verirler. Sosyal becerisi yeterince gelişmemiş olan çocuklar akranları tarafından dışlanıp, çoğunlukla evde, okulda, işte kişilerarası iletişimde zorluklar gibi pek çok uyum ve davranış problemi yaşayabilirler. Anne babalar, öğretmenler, çocuk bakıcıları veya bakımından sorumlu diğer yetişkinlere büyük zorluklar içeren uyumlu olmayan ve saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Çocukluk çağında yeterince gelişmemiş olan sosyal yeterliliğin ileriki yıllara yansıyan, çocukluk çağı suçluluğu, zihinsel gelişimde problem ve olumsuz sosyal davranışların ortaya çıkması gibi birçok olumsuz sonuçları olduğu belirlenmiştir (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2002; Corey, 2005; Mukay Yüksel, 2009; Whiteside-Mansel et al, 2009). Walker, Cohin ve Ramsey (1995) tarafından yapılan bir araştırmada, yeterince sosyal becerilere sahip olmayan çocuk ile ergenlerin antisosyal davranışlar ve saldırganlık noktasında riskli grup olacağı vurgulanmıştır (Akt.: Ünsal, 2010).

Hızla gelişen ve değişen toplumsal yapı, aile yapısı ve kişiler arası ilişkileri de etkilemektedir. Akraba ve komşuluk ilişkilerinin bile en alt düzeyde olduğunun gözlemlendiği günümüzde, sosyal becerilerin erken yıllardan itibaren desteklenmesi gündeme gelmektedir. Tüm bu nedenlerle, araştırmanın problem cümlesini “Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile yakın çevresindeki yetişkin etkileşimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?” oluşturmaktadır. Alt problemleri ise; “Çocukların okula bırakılması ve alınması zamanlarındaki yetişkin etkileşimleri nasıldır?” ve “Öğretmeni tarafından sosyal beceri düzeyi düşük ya da yüksek olarak belirlenen çocukların ailelerinin onları okula bırakma ve alma zamanlarındaki etkileşimleri arasında ilişki var mıdır?” şeklinde tanımlanmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma modeli

Çalışma, nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000).

2.2. Çalışma grubu

Nicel araştırmalarda olasılık temelli olan örnekleme yöntemi, nitel araştırmalarda ise amaçlı örnekleme yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar evreni oluşturmuştur. Nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden aşırı veya aykırı durum örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Öncelikle araştırmacıların kolay ulaşabileceği okullar belirlenmiştir. Daha sonra, okul öncesi sınıf öğretmenlerinin sosyal beceri düzeyini yüksek ve düşük olarak belirledikleri çocuklar ele alınmıştır. Böylece daha zengin bir veri ortaya koymaya ve araştırma problemini derinlemesine incelemeye çalışılmıştır. Bu çalışmada, üç farklı anaokulundan 4-6 yaşında 10 kız ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 çocuk çalışma grubunu oluşturmuştur.

2.3. Veri toplama yöntemi

Sosyal becerilerin ölçümü amacıyla çeşitli çalışmalarda Sosyal Beceri Değerlendirme sistemi (Elibol Gültekin ve Dinçer, 2009), Sosyal Özellikler Listesi, Sosyal Beceri Listesi, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Sıkılganlık ve Girginlik Ölçekleri, Sosyal Kaygı Ölçeği (Bacanlı, 2012), Matson Çocuklarda Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (Hilooğlu, 2009; Yiğit ve Yılmaz, 2011), Okul Sosyal Davranış Ölçekleri (Yukay-Yüksel, 2009) gibi ölçme araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Sosyal becerilerin ölçülmesinde en yaygın kullanılan yöntemler bireyin kendini değerlendirmesi, rol oynama testleri, yarı doğal performansın gözlenmesidir. Diğer bir yöntem ise bireyin çevresindeki kişilerden bireyin günlük davranışındaki sosyal becerileri değerlendirmesidir ve davranışsal gözlem olarak da bilinmektedir. Davranışsal gözlem, öğretmen ya da anne baba gibi bireyi çeşitli ortam ve durumlarda gözlemleyebilen kişilerin kişi hakkındaki rapor ve yargılarını ifade etmektedir (Yüksel, 2004). Bu yöntemlerin farklı birleşimlerinden oluşan uygulamaların, bireylerin sosyal yeterlilik düzeylerinin daha gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesini sağladığı belirlenmiştir. Uygulamalardaki etkililiği saptamada sosyal becerileri ölçmek için daha çok doğrudan davranışları gözleme ve davranış derecelendirme ölçeklerinden faydalandığı tespit edilmiştir (Yukay-Yüksel, 2009).

Araştırmada, örneklem grubunun belirlenmesinde okul öncesi öğretmenlerin gözlemlerinden yola çıkarak sınıflarındaki sosyal beceri düzeyini düşük ve yüksek olarak tanımlayabilecekleri iki çocuğu belirlemeleri istenmiştir. Daha sonra bu iki çocuk için “Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” öğretmen formunu

doldurması istenmiştir. Çocukların okula bırakılma ve alınma zamanlarında, yetişkin etkileşimlerini değerlendirmek için gözlem yönteminden yararlanılmıştır. Gözlem; herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışların, nesne, durum, olay, kişi ya da grubun içinde bulunduğu koşullarını ve etkilerini değiştirmeden, onun gözlenebilir tüm davranışları hakkında kolayca bilgi toplamaya fırsat veren bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2000; Kepçeoğlu, 2001; Balcı, 2005; Özgüven, 2007). Gözlem, yaşamın tüm alanlarında bilgi toplamaya yarayan önemli bir araçtır. Gözlem aracı göz olmakla beraber, gözleme işi sadece gözün değil, bütün duyu organlarının katıldığı bir etkinliktir (Kaptan,1998; Kuzgun, 2000)

Gözlem tekniği, okul öncesi eğitim alanında kullanılan çocuğu tanıma tekniklerinden biridir. Okul öncesi öğretmenleri çocukların gelişimindeki ilerleme ya da aksamaları gözlem tekniği ile daha iyi takip edebilirler. Gözlem tekniği ile özel gereksinimli çocuklar belirlenebilir, çocukların güçlü ve zayıf yönleri kayıt altına alınabilir. Eğitim programı içerisinde gözlem yolu ile çocukların gelişimsel ilerlemeleri daha iyi anlaşılabilir. Çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişim alanlarında inceleme olanağı vererek her çocuğa uygulanabilir. Öğretmenin gözlem için ayrıca uzun zaman harcamasına gerek olmadan, eğitim ortamı içerisinde kullanılabilen bir tekniktir (Sharman, Cross ve Vennis, 2004; Gronlund ve James, 2005; Nicolson ve Shipstead, 2005; Martin, 2007).

Gözlem kontrollü ve kontrolsüz gözlem olmak üzere iki gruba ayrılır. Kontrollü gözlem; bireylerin belirli davranışlarının planlı ve sistemli olarak kontrollü koşullar altında davranışın nedenlerini, sebep sonuç ilişkilerini bulmayı amaçlayan gözlemdir. Kontrolsüz gözlem; önceden neyin, nerede, nasıl gözleneceğinin planlanmadan olay veya davranış kendiliğinden ortaya çıktığı zaman doğal koşullarda rastlantısal olarak yapılan gözlemlerdir (Güven, 2010; Babaroğlu, 2013). Gözlem çalışmalarında en sık kullanılan kaydetme yöntemi not almaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada, kontrollü gözlemden yararlanılmış, bireylerin doğal ortamlarına herhangi bir etkide bulunmadan gözlenen fiziksel ortam, ortamda oluşan etkinlikler ve iletişimler not alınarak kaydedilmiştir.

2.4. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak çocukların sosyal beceri düzeylerini değerlendirmek amacıyla Ömeroğlu ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen ve Türkiye norm çalışması yapılan Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED) öğretmen formu kullanılmıştır. Ailelerin çocuklarını okula bırakma ve okuldan alma zamanında, çocukları ve okuldaki diğer yetişkinlerle iletişimlerinin belirlenmesinde ise gözlem formundan yararlanılmıştır.

2.4.1.Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği (OSBED)

OSBED başlangıç becerileri (12 madde), akademik destek becerileri (11 madde), arkadaşlık becerileri (13 madde) ve duygularını yönetme becerileri (12 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmakta ve öğretmen ya da anne babaların çocuklarıyla ilgili gözlemlerini verilen ifadelere uygun olarak kaydetmeleri istenmektedir. Başlangıç Becerileri; çocukların kolayca öğrenebildikleri ve diğer sosyal becerilerin kazanılması için temel teşkil eden becerilerdir. Akademik Destek Becerileri; çocukların akademik becerilerini desteklemeye yönelik ve ilköğretim yaşamına geçişte uyumlarını kolaylaştıracak becerilerdir. Arkadaşlık Becerileri; çocukların olumlu akran etkileşimini geliştiren becerilerdir. Duygularını Yönetme Becerileri; çocukların duygularını (mutlu, üzgün, kızgın, vb.) tanıma ve kontrol etme becerileridir. Bu beceriler çocukların, günlük yaşantılarında sıklıkla karşılaştıkları engellenme, anlaşmazlık/çatışma yaratan durumlar karşısında yaşadıkları stres, öfke vb. duygularını fark etme, kontrol etme, kendilerine ve başkasına zarar verecek saldırganlık davranışlarına dönüşmeden uygun olumlu sosyal tepkiler kazanmalarını sağlayan becerilerdir. OSBED 3-6 yaş grubunda 3306 çocuğun anne baba formundan elde edilen alfa katsayıları üç yaş grubu için .85 ile .95; dört yaş grubu için .85 ile .95; beş yaş grubu için .82 ile .95; norm örneklemin tümü için ölçeğe ait alfa katsayısı .95 olarak belirlenmiştir. OSBED 3-6 yaş grubu 3324 çocuğun öğretmen formundan elde edilen alfa katsayıları üç yaş grubu için .88 ile .96; dört yaş grubu için .90 ile .97; beş yaş grubu için .88 ile .96; norm örneklemin tümü için ise alfa katsayısı .96 olarak belirlenmiştir. Çocukların sosyal gelişim becerileri, ölçek tam puan ve alt boyuttan alınan toplam puanların yer aldığı yüzdelik norm dilimlerine göre yorumlanmaktadır. Beş yaş grubu çocukla için OSBED yüzdelik dilimleri ve puan aralıkları aşağıda verilmiştir (Ömeroğlu, ve diğ., 2012).

Tablo 1. Beş Yaş Çocukları İçin OSBED Yüzdelik Dilimleri ve Puan Aralıkları

Yüzdelik Dilimi	Puan Aralığı				Toplam
	Başlangıç Becerileri	Akademik Destek Becerileri	Arkadaşlık Becerileri	Duygularını Yönetme Becerileri	
≥ 75	55-	54-	60-	48-	211-
$50 \leq X < 75$	51-54	50-53	55-59	43-47	195-210
$25 \leq X < 50$	46-50	45-49	50-54	37-42	179-194

X < 25	0-45	0-44	0-49	0-36	0-178
--------	------	------	------	------	-------

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çocukların aldıkları puanlar değerlendirilerek norm grubuna göre hangi gelişim aralığında olduğuna karar verilmektedir. Çocuğun becerileri %25’ten düşük (0-45 puan) ise yaşitlarına göre sosyal becerilerinin oldukça geri olduğu, %25’ten yüksek ve %50’den düşük (46-50 puan) ise yaşitlarına göre gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği, %50’den yüksek ve %75’ten düşük (51-54 puan) ise yaşitlarına göre gelişimi bir miktar yavaş olup eğitim fırsatları sağlanması gerektiği, %75 ve üzeri (55 ve üzeri puan) ise çocuğun sosyal becerilerinin beklenen seviyede ve yeterli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, çocukların öğretmen formundan aldıkları OSBED toplam puanları dikkate alınmıştır.

2.4.2. Gözlem formu

Gözleyen kişi, gözlenen çocuğun adı, gözlenen ebeveyn, gözlem aralığı (saat-dakika), gözlenen zaman (sabah, öğlen, akşam veya okula bırakma, okuldan alma), yetişkinin çocuğu bırakıp alırken okulda geçirdiği süre, ortamın fiziksel özellikleri, gözlenen davranışlar/ortamda oluşan etkinlikler (selamlaşma, gülümseme, çocuğa yardım, vedalaşma amaçlı davranışlar), ortamda oluşan iletişim/konuşmalar (ebeveyn-öğretmen ya da diğer okul personeli, ebeveyn-çocuk, ebeveyn-diğer çocuklar, çocuk-öğretmen ya da diğer personel, çocuk-çocuk) bölümlerinin yer aldığı bir formdur.

2.5. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırma ile ilgili olarak İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden resmi izinlerinin alınmasının ardından, kolay ulaşılabilen okullara gidilerek okul öncesi öğretmenleri ile görüşülmüş ve araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, okul öncesi öğretmenlerinden sınıflarında sosyal beceri düzeyini düşük ve yüksek olarak gözlemledikleri iki çocuk için “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği” öğretmen formunu doldurmaları istenmiştir. Araştırmacılar tarafından bu çocukların kimler olduğu, okula geliş-gidiş saatleri belirlenmiştir. Araştırmacı gözlem yapacağı gün çocukların okula bırakıldığı ve alındığı zaman dilimlerinde hiçbir müdahalede bulunmadan katılımsız olarak gözlem yapmış ve gözlem sonuçlarının kaydetmiştir. Eğer o gün çocuk okula gelmemişse başka bir gün gözlem yapmak için yeniden okula gidilmiştir.

Gözleme dayalı ölçümlerin güvenilirliği iki şekilde değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki; iki ya da daha çok bağımsız

gözlemcinin aynı obje ya da bireyi değerlendirmesindeki uyuşmadır. Diğeri ise; gözlemlerin zamana bağlı olarak tekrarlanabilirliğidir (Balcı, 2005). Bu çalışmada, araştırmacının doğal ortama etkileyecek herhangi bir davranışı olmamıştır. Çocuklar, okula bırakma ve alma zamanı olmak üzere iki farklı zamanda gözlenmiştir. Aradan geçen on günlük bir zaman diliminin ardından, aynı çocuklar ikinci bir araştırmacı tarafından yine okula bırakma ve alma zamanı olmak üzere iki farklı zamanda yeniden gözlenmiş ve gözlem sonuçları kaydedilmiştir. Böylece toplanan verilerin dış güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Nitel araştırmalarda, bir bütünü onu oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlam ifade ettiği gerçeğinden hareketle toplanan veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmektedir. Değişik yöntemlerle toplanan veriler birbirleriyle karşılaştırılması, toplanan verilerin güvenilirliğinin ve geçerliğinin saptanmasında önemlidir. Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin analizi için içerik analizi ve betimsel analiz önerilmektedir. İçerik analizi, elde edilen veriler daha yakından incelenmesi ve bu verileri açıklayan kavram ve temalara ulaşılmasını gerektirir. Betimsel analiz ise, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. Araştırmacının kendi görüş ve yorumlarını dışarıda bırakması, veri setini yorumsuz olarak sunmayı gerektirir. Elde edilen bulgular ayrıntılı bir biçimde betimlendikten sonra, araştırmacı bu bulgularla ilgili yorum ve açıklamalarını sunabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Bu çalışmada, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğretmen görüşleri ve araştırmacıların gözlem sonuçları birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin çocukların sosyal beceri düzeylerine ilişkin bilgiler ve ölçekten elde edilen toplam puanlar birlikte ele alınarak yorumlanmıştır.

Geçerlik aynı yapının alternatif ölçümleri arasındaki uyuşması ile değerlendirilmektedir (Judd, Smith ve Kidder, 1991; Balcı, 2005). Bu çalışmada iki araştırmacının yaptığı gözlem sonuçları karşılaştırılarak uzlaşma noktalarının olup olmadığı, gözlemler arasında mantıklı bir uyum sağlanıp sağlanmadığı belirlenmiştir. Gözlem sonuçları ve öğretmen görüşlerinin birbirine destekleyip desteklemediği değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar kuramsal temeller dikkate alınarak yorumlanmış ve literatür bilgilerinden yararlanılarak tartışılmıştır.

3. Bulgular ve tartışma

Bu bölümde çalışma grubunda yer alan çocukların devam ettiği okullar A, B, C şeklinde, çocukların cinsiyeti ise K ve E olarak kodlanmıştır. Ayrıca öğretmenin çocukları sosyal beceri düzeyi açısından yeterli olarak gördüğü (İ), yetersiz olarak gördüğü çocuk (Y) olarak belirtilmiştir. Yapılan gözlemler G1 ve G2 olarak kodlanmıştır. Buna göre; Ç1-AK1(İ), A

okulundaki birinci sıradaki sosyal beceri yönünden iyi/yeterli olarak tanımlanan kız çocuğunu, Ç20-CE10(Y) ise C okulundaki 10. ve sosyal beceri yönünden yetersiz olarak tanımlanan erkek çocuğunu işaret etmektedir.

Çalışma grubunda yer alan çocukların kodlanması, okul öncesi öğretmeni tarafından sosyal beceri düzeyine ilişkin görüşü ve çocukların OSBED öğretmen formundan aldığı puana göre sosyal beceri düzeyine ilişkin karşılaştırma Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubundaki Çocukların Sosyal Beceri Düzeyleri (n=20)

Sıra	Okul	Cinsiyet	Okul sıra	Öğretmen Görüşü	OSBED toplam puanı	OSBED yüzdelik dilimi içindeki yeri	Öğretmen görüşü ve OSBED puanı uyum düzeyi (%)
1	A	K	1	İyi	225.0	≥ 75	100
2	A	K	2	İyi	241.0	≥ 75	100
3	A	K	3	Yetersiz	233.0	≥ 75	25
4	A	K	4	Yetersiz	87.0	$X < 25$	100
5	A	K	5	Yetersiz	93.0	$X < 25$	100
6	A	E	1	İyi	243.0	≥ 75	100
7	A	E	2	İyi	219.0	≥ 75	100
8	A	E	3	İyi	203.0	$50 \leq X < 75$	75
9	A	E	4	Yetersiz	135.0	$25 \leq X < 50$	75
10	A	E	5	Yetersiz	132.0	$25 \leq X < 50$	75
11	B	K	6	İyi	224.0	≥ 75	100
12	B	K	7	İyi	196.0	$50 \leq X < 75$	75
13	B	K	8	Yetersiz	131.0	$X < 25$	100
14	B	E	6	İyi	206.0	$50 \leq X < 75$	75
15	B	E	7	Yetersiz	120.0	$X < 25$	100
16	B	E	8	Yetersiz	115.0	$X < 25$	100
17	C	K	9	İyi	204.0	$50 \leq X < 75$	75
18	C	K	10	İyi	193.0	$25 \leq X < 50$	25
19	C	E	9	Yetersiz	93.0	$X < 25$	100
20	C	E	10	Yetersiz	128.0	$X < 25$	100

Tablo 2 incelendiğinde, öğretmenlerin sosyal beceri düzeyi açısından iyi veya yetersiz değerlendirmeleri ile çocukların OSBED puanları arasında büyük ölçüde uyum vardır. Ç3-AK3 öğretmen tarafından yetersiz olarak değerlendirilmesine rağmen, OSBED puanına göre sosyal becerilerinin beklenen seviyede ve yeterli olduğu; Ç18-CK10 ise öğretmen tarafından iyi olarak değerlendirilmesine rağmen OSBED puanına göre yaşitlarına göre gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği görülmektedir. Dört çocuğun öğretmeni tarafından iyi olarak değerlendirildiği ve OSBED puanına göre yaşitlarına göre gelişimi bir miktar yavaş olup eğitim fırsatları sağlanması gerektiği, iki çocuğun ise yetersiz olarak değerlendirildiği ve OSBED puanına göre yaşitlarına göre

gelişiminin daha yavaş olduğu ve izlenmesi gerektiği görülmektedir. Kalan 12 çocuğun sosyal beceri gelişim düzeyi öğretmen görüşü ve OSBED puanları tam olarak tutarlı bulunmuştur. Buna göre, öğretmenlerin genel izlemleri ile OSBED ölçeğine göre görüşleri arasında %80'lik bir uyum olduğu söylenebilir. Bu bulgulardan yola çıkılarak oldukça fazla uyumsuzluk gösteren Ç3-AK3 ve Ç18-CK10 kodlu çocukların gözlemleri daha sonraki değerlendirmede dikkate alınmamıştır.

Gözlem yapılan okul ortamının özellikleri şu şekildedir:

A okulu çocukların okula bırakılma ve alınma ortamı; okul giriş kapısından sonra yaklaşık 20 metre karelik bir alandır. Alanın üçte biri velilerin ayakkabılarıyla basıp çocuklarını ayakta bekleyebilecekleri bir bölge olup kalan kısım çocukların eşya dolabı ve Atatürk Köşesi'nden oluşmaktadır. Duvarda çocukların etkinliklerinin sergilendiği bir pano ve ilan panosu bulunmaktadır. Velilerin oturup bekleyebilecekleri ayrı bir alan bulunmamaktadır. Velilerin içeri girebilmesi için kapı ziline basmaları gerekmektedir. Kapıyı görevli okul hizmetli personeli açarak velileri karşılamakta ve çocukları teslim alıp sınıfa göndermekte veya sınıftan çağırıp veliye teslim etmektedir. B okulu girişi iki metre karelik çok dar bir alandır. Veli kapının ziline basıp görevlinin gelmesini beklemektedir. İçeri giren çocuk ayakkabılarını buradaki ayakkabılığa bırakıp daha geniş olan kısma geçmekte ve buradan ayakkabılarını alarak sınıfına gitmektedir. Görevli çocuğun giyinip soyunmasına rehberlik edip çocuğu sınıfa yönlendirmekte veya sınıftan çağırdığı çocuğu kapıda bekleyen velisine teslim etmektedir. C okulu girişi yaklaşık 30 metre karelik ve doğrudan sınıfların görülebildiği geniş bir alandır. Yanlarda giysi dolapları, duvarlarda eğitim ve etkinlik panoları, oturmak için veli ve çocukların boyuna uygun bekleme alanı mevcuttur. Çocukları sınıf öğretmeni ve stajyer öğrenci birlikte karşılamakta, çocuğun giyinmesi ve sınıfına geçmesine rehberlik etmekte veya ayrılma zamanında çocuğu veliye teslim etmektedirler. Buna göre C okulunun sosyal etkileşimler için daha uygun bir ortam olduğu, B okulunun ise velilerin çoğu zaman içeriye alınmadıkları sosyal etkileşimleri kısıtlayıcı bir ortam olduğu söylenebilir.

Çocuklar, genellikle anne ya da babaları tarafından okula getirilip götürülme ortamında gözlemler esnasında çocuklardan birini anne-baba okula bırakmış aneanne veya dedesi okuldan almıştır, bir çocuğu ise bir gün anne bir gün aneanne bırakıp almıştır. Çocukların okula bırakılışı ve okuldan alınma sürecinde, gözlemlere dayalı olarak bireyler arası sözel veya davranışsal etkileşimlere ilişkin bilgiler Tablo 3'te verilmiştir. Tablo 3'te verilen ortalama süre, ebeveynin çocuğu okula bırakma ve okuldan alma sürecinde okulda geçirilen dört farklı zaman diliminde ortalama süre olup aynı zamanda gözlem yapılan süreyi ifade etmektedir. Bu süre zarfında ortamdaki kişiler arası selamlaşma gibi etkileşimler sözel etkileşim,

ebeveynin çocuğunun giysilerini giymesine yardım etmesi veya beden diliyle selam ifadesi gibi etkileşimler davranışsal etkileşim olarak ele alınmıştır. Bu etkileşimlerin nasıl değerlendirildiği aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

Örnek 1; Sosyal beceri yönünden iyi olarak nitelendirilen Ç8-AE3 (İ) etkileşimleri şu şekilde gerçekleşmiştir:

Çocuk –ebeveyn etkileşimleri: Baba çocuğa eşyalarını getirmesini söyledi, çocuğu giydirdi. Çocuk “baba şeker almadım” dedi (2 sözel, 1 davranışsal, toplam 3 etkileşim).

Çocuk-okul personeli etkileşimleri: Çocuk “günaydın” dedi (1 sözel etkileşim).

Ebeveyn-okul personeli etkileşimleri: Anne tüm personelle selamlaştı (2 sözel), personele önceki gün şehir dışında olduğunu anlattı (1 sözel). Anne personelle karşılıklı vedalaşarak ayrıldı (2 sözel etkileşim).

Örnek 2; Sosyal beceri yönünden yetersiz olarak nitelendirilen Ç9-AE4 (Y) etkileşimleri şu şekilde gerçekleşmiştir:

Çocuk –ebeveyn etkileşimleri: Anne çocuğunun etkinliğine bakıp “Sen mi yaptın? Güzel olmuş, aferin sana.” dedi. Çocuk dört gözlem süresinde konuşmadı, selamlaşmadı, tepkide bulunmadı (1 sözel etkileşim).

Çocuk-okul personeli etkileşimleri: Öğretmen okula gelişte çocuğa “günaydın” dedi. Çocuk yüzüne bakıp hiçbir şey söylemedi (1 sözel etkileşim).

Ebeveyn-okul personeli etkileşimleri: Öğretmen “iyi akşamlar” dedi, anne karşılık vermedi ve hiçbir şey söylemeden gitti (1 sözel etkileşim).

Tablo 3. Okula Geliş ve Ayrılış Sürecinde Bireysel Etkileşimler (n=18, 4 gözlem)

Kod	Ortalama süre (dk)	Çocuk-Ebeveyn Etkileşimi			Çocuk-Okul Personeli Etkileşimi			Ebeveyn-Okul Personeli Etkileşimi			Toplam Etkileşim		
		Sözel	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.
Ç1-AK1 (İ)	5,75	2	2	4	1	-	1	2	-	2	5	2	7
Ç2-AK2 (İ)	5,5	10	19	29	1	-	1	10	2	12	21	21	42
Ç6-AE1 (İ)	5	3	2	5	-	-	-	4	-	4	7	2	9
Ç7-AE2 (İ)	3,5	3	7	10	4	-	4	3	-	3	10	7	17
Ç8-AE3 (İ)	5	6	3	9	1	-	1	11	-	11	18	3	21
Ç11-BK6 (İ)	3,75	1	2	3	2	1	3	7	-	7	10	3	13
Ç12-BK7 (İ)	4,75	1	-	1	1	1	2	7	-	7	9	1	10
Ç14-BE6 (İ)	3,5	-	1	1	4	-	4	7	-	7	11	1	12
Ç17-CK9 (İ)	4,5	5	2	7	1	-	1	6	-	6	12	2	14
Toplam	4,58	31	38	69	15	2	17	57	2	59	103	42	145

Sosyal Beceri Düzeyi Düşük	Ortalama süre (dk)	Sözel	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.	Söz.	Davr.	Top.
Ç4-AK4 (Y)	4,5	2	2	4	-	-	-	4	-	4	6	2	8
Ç5-AK5 (Y)	4	4	4	8	1	-	1	2	-	2	7	4	11
Ç9-AE4 (Y)	3,5	3	-	3	3	-	3	-	-	-	6	-	6
Ç10-AE5 (Y)	6	4	3	7	-	-	-	6	1	7	10	4	14
Ç13-BK8 (Y)	2,25	1	3	4	-	2	2	6	-	6	7	5	12
Ç15-BE7 (Y)	4	1	-	1	1	1	2	7	-	7	9	1	10
Ç16-BE8 (Y)	4	-	3	3	-	-	-	4	-	4	4	3	7
Ç19-CE9 (Y)	3,5	1	5	6	1	-	1	4	-	4	6	5	11
Ç20-CE10 (Y)	3,75	1	3	4	1	-	1	1	-	1	3	3	6
Toplam	3,94	17	23	40	7	3	10	34	1	35	58	27	85

Tablo 3'e göre, sosyal becerileri yaşlarına göre beklenen seviyede ve yeterli olarak nitelendirilen çocukların çocuk-ebeveyn, çocuk-okul personeli ve ebeveyn-okul personeli toplam etkileşimleri (145), sosyal becerileri yaşlarından oldukça geri olarak nitelendirilen çocukların etkileşimlerinden (85) oldukça yüksektir. Genel olarak incelendiğinde; çocuk- ebeveyn etkileşimlerinde gülümseme, sarılma, kıyafetlerini giymeye yardım etme gibi davranışsal etkileşimlerin; çocuk-okul personeli etkileşimlerinde sözel etkileşimlerin fazla olduğu ve davranışsal etkileşimlerin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Ebeveyn-okul personeli etkileşimlerinde, sözel etkileşimlerin davranışsal etkileşimlerden yaklaşık üç kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Okula geliş ve okuldan ayrılışlarda, bireylerin çoğu zaman birbirleriyle karşılıklı iletişim kurmadıkları, çocuk ya da yetişkinlerin birbirleriyle göz teması kurmadan ve alışlageldiği için selamlaştığı ve buna bağlı olarak iletişimin karşılıklı olmadığı dikkat çekmektedir. Oysa iletişimin en temel niteliklerinden biri karşılıklı olmasıdır ve iletişimin tamamlanabilmesi için geribildirim gereksinim vardır. Geribildirim, mesajın alınıp alınmadığı, alındıysa alıcı tarafından doğru olarak algılanıp algılanmadığının öğrenilmesini sağlar (Hoşgörür, 2008; Kaya, 2011). Çalışmada, sosyal becerisi yetersiz olarak nitelendirilen Ç16-BE8 (Y) okula geliş 1. Gözlemde; baba, çocuğunu bıraktı ve ne çocukla ne de orada bulunan personelle etkileşime girmeden gitti. Ç13-BK8 (Y) okuldan ayrılış 2. Gözlemde; anne, okul personeline "... yı alabilir miyim?" diye sordu. Çocuğu geldiğinde "Kızım" dedi. Giysilerini giydirdi ve okuldan ayrıldılar. Ç20-CE10 (Y) okula geliş 1. Gözlemde; anne ve çocuk kapıdan girdiler. Kendilerine "Günaydın" diyen öğretmene karşılık vermediler. Anne çocuğun montunu çıkarıp sınıfa gönderdi, kendisi hiçbir şey söylemeden gitti. Aynı çocuk okula geliş 2. Gözlemde; anne çocuğu kapıdan içeri itip gitti.

Özellikle sabah okula bırakış ve akşam okuldan alış saatlerinde, ebeveynlerin çocukları okula bırakıp bir an evvel işe yetişme veya okuldan alıp eve gitme telaşında oldukları dikkat çekmiştir. Okulda kalış süreleri çocuğun okula gelişte fazla giysilerini askıya asmak, ayakkabılarını çıkarıp sınıfına gitmek üzere yönelmesi; okuldan alışıta ise sınıftan çıkıp ayakkabı ve giysilerini giymesi ile sınırlı kalmıştır. Bu zamanı kısaltmak için, ebeveynler çocuklarının kendilerinin giyinmesi ve diğer işlerini yapmasına fırsat vermeden kendileri onun yerine yapmayı tercih etmişlerdir. Tablo 3'te de görüldüğü gibi, ebeveynin okulda kaldığı süreyi kapsayan gözlem süresi sosyal becerileri yeterli olan çocuklarda 4,58 dk., sosyal becerileri yaşıtlarından geri olan çocuklarda ise 3,94 dk. olup ortalama 4 dakikadır.

Çalışmada, çocuk ve okul personeli etkileşiminin en az oranda olduğu özellikle dikkat çekmektedir. Bunu sırasıyla çocuk-ebeveyn ve ebeveyn-okul personeli etkileşimi izlemektedir. Okulun öğeleri olan yönetici, öğretmen, öğrenci, veli ve okulda eğitime yardımcı diğer görevliler sürekli bir etkileşim ve iletişim içindedirler. Oysa okul ortamında en yoğun iletişim öğretmen ile öğrenci arasında yaşanmaktadır. Öğretmeni ile olumlu iletişim kurabilen, beklediği iletileri ve dönütleri alabilen öğrenciler olumlu davranışlarını artırır. Öğrencilerle empatik bir iletişim kuran öğretmen, onların bireysel yeteneklerini tanıma fırsatı yakalar. Aile, çocuğun okula ve topluma uyumunda önemli bir işleve sahiptir. Ailede uyum ve iletişim ne kadar güçlüyse, okulda öğrencinin davranışı da buna uygun olarak olumluya dönük olacaktır. Öğretmen, sınıfın dışında olmasına rağmen eğitim ve öğretim ile öğrencinin üzerinde etkili olan öğelerle de yeterli iletişim içinde olmak zorundadır. Öğretmenin ebeveynlerle görüşmeler yapması, öğrenciler hakkındaki bilgileri paylaşması sonucunda ailelerin okula ve eğitime karşı olumlu tutumlar geliştirmeleri sağlanabilir (Hoşgörür, 2008).

Yapılan çalışmalar, çocukların sosyal becerilerin erken yıllardan itibaren gelişiminin önemini vurgulamaktadır. Berry ve O'Connor (2010), çalışmalarında çocuk öğretmen ilişkisi ve orta çocukluk döneminde sosyal beceri gelişimini incelemiştir. Çalışmada, çocuklar ilkökul döneminin başından sonuna kadar sosyal gelişim açısından düzenli bir gelişme göstermişlerdir. Yüksek içselleştirilmiş davranış problemleri gösteren çocukların sosyal becerilerinin diğer çocuklardan daha düşük, yüksek öğretmen öğrenci ilişkisi gösteren çocukların ise diğerlerine nazaran daha yüksek gelişim gösterdiği belirlenmiştir.

Ünsal (2010), okul öncesi çocuklarla yaptığı çalışmada çocukların sosyal uyum düzeyleri azaldıkça, çocuklarda tespit edilen davranış sorunlarının da arttığını bulgulamıştır. Yiğit ve Yılmaz (2011), ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, öğrencilerin benlik saygısı ile sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu bulgulamışlardır. Öğrencilerin olumsuz sosyal beceri puanları ile mutluluk,

kaygı, davranış ve uyum alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiler bulunurken, olumlu sosyal beceri puanları ile benlik saygısı alt boyutlarından mutluluk, popülerite, davranış ve uyum, fiziksel görünüm ve zihinsel ve okul durumu puanları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Hilooğlu (2009), ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle yaptığı çalışmasında; zorbalığa karışan öğrencilerin olumsuz sosyal davranışlarının zorbalığa karışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu, zorbalığa karışmayan öğrencilerin olumlu sosyal davranışlarının ve sosyal beceri toplam puanlarının ise daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Sosyal becerilerden yoksun olan çocuklar, karşılaştıkları problemleri çözmeye sosyal becerilere sahip çocuklardan daha az seçeneğe sahiptirler ve bu nedenle çoğunlukla uygun olmayan davranış biçimlerini kullanırlar; sosyal uyum düzeyi azaldıkça davranış sorunları artar, akademik başarıları düşük ve özgüvenleri yetersizdir. Sosyal beceri düzeyi yüksek ve empatik çocuklar sosyal olarak daha duyarlıdırlar, günlük kişiler arası problemleri çözmeye daha fazla tekniğe sahip olduklarından sosyal ilişkilerinde daha başarılıdırlar. Olumlu sosyal davranışlara sahip çocuklar saldırgan değildirler ve akranlarıyla etkileşimi kapsayan daha fazla fırsata sahiptirler (Findlay et al, 2006; Ünsal, 2010; Attılı, Vermigli ve Roazzi, 2011; Samancı ve Diş, 2014).

Unutulmamalıdır ki çocuklar, dünyaya sosyalleşmiş olarak gelmezler. İnsanların birbiriyle etkileşim sonucunda öğrenmenin gerçekleştiğine ilk dikkat çeken Dewey olmuştur. Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Kuramı, kişiliğin oluşumunda biyolojik etmenlerin yanı sıra, toplumsal etmenlerin belirleyici rolünü vurgular. Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramı gözlem yoluyla öğrenmeyi vurgular. Bandura'ya göre öğrenmede gözlem ve taklit oldukça önemlidir. Çocuk, sosyalleşme süreci boyunca grubun kurallarına ve değerlerine uymayı öğrenir ve bu değerler sistemini benimser. Bu öğrenme bütün bir yaşam boyunca sürer. Bu süre boyunca çocuğun çevresindeki diğer insanlar ile ilişkileri ve diğer çevre faktörleri de çocuğun sosyal uyumu üzerinde etkili olur. Bandura'ya göre ileri sosyal davranış modeli olan yetişkinler, çocuğun sosyal olma isteklerini etkilemektedirler. Yetişkinler tarafından doğru ya da yanlış yapılan birçok davranış çocuklar tarafından model alınmakta taklit edilmektedir (Yıldız, 2004; Yeşilyaprak, 2010). Vygotsky'nin Sosyo-Kültürel Öğrenme Kuramı ise, öğrenmenin sosyal ortamda, öğrenenin ilgisi dahilinde ve öğretene yetişkinlerin rehberliğinde gerçekleştiğini vurgular (Yeşilyaprak, 2010). Anne babalar çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarıyla ve kendi çevrelerindeki sosyal ortamla ilişkileriyle çocuğa model olarak çocukta olumlu ya da saldırgan davranışlar gibi olumsuz belirli davranışların yerleşmesine katkı sağlarlar (Özyürek, 2004; Yıldız, 2004; Hilooğlu, 2009; Attılı, Vermigli ve Roazzi, 2011; Durualp ve Aral, 2011).

4. Sonuç ve öneriler

Çocukların sosyal beceri düzeylerinin yakın çevrelerindeki yetişkin etkileşimlerinden etkilenip etkilenmediği ve ne derece etkilendiğine ilişkin olarak yapılan bu çalışmada, çocukların sosyal beceri düzeylerinin yetişkin etkileşimleriyle ilişkili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; Dewey, Bandura, Erikson ve Vygotsky gibi kuramcıların ileri sürdüğü bireylerin sosyal çevreleriyle etkileşim sonucunda öğrendiği görüşü ile tutarlı olarak bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri gelişimlerinin yakın çevrelerindeki bireylerin sosyal etkileşimlerinden etkilendikleri söylenebilir. Davranış kalıpları ve alışkanlıkların büyük çoğunluğunun edinildiği okul öncesi yıllar, çocukların sosyal gelişimleri ve sosyal becerilerini edinimlerinde de önemli yıllardır. Bu nedenle, başta anne baba ve yakın akrabalar ve okula başladıktan sonra ise okul çalışanlarının çocuklara olumlu sosyal ilişkilerle rol model olmaları önemli görünmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Okul öncesi eğitim kurumlarına yönelik olarak; okul ortamında çocuk, ebeveyn ve personel etkileşiminin artırılması amacıyla bekleme alanı ve ebeveyn kütüphanesi oluşturulabilir, etkinlik ve eğitim panoları zengin uyarıcı bir içerikle hazırlanması önerilebilir. Öğretmenler ve okuldaki diğer personelin çocuk ve ebeveynlerle etkileşimlerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Okul aile etkileşimlerini artırıcı piknik, okul çayı, geziler gibi sosyal etkinlikler düzenlenebilir. Çocukların kendilerini ifade etmelerini sağlayıcı resim, müzik, drama gibi etkinlikler yanında diğer okulları ziyaret, sinema-tiyatro gibi farklı sosyal ortamlarda sosyal etkileşimlerde bulunabilecekleri etkinlikler planlanıp uygulanabilir.

Ebeveynlerle yürütülecek aile eğitimi ve katılımı çalışmalarında, çocuklarda sosyal becerilerin gelişimi ele alınabilir. Çocuğun yakın çevresini oluşturan bireylerin örnek davranışlar sergilemeleri, olumlu davranışları pekiştirmeleri, olumsuz davranışların istenmeyen davranış olduğu ve neden yapılmaması gerektiğini açıklama şeklinde vurgulamaları önerilebilir. Başta ebeveynler olmak üzere aile bireylerinin çocukla nitelikli zaman geçirmek için her anı değerlendirmesi gerekli görülmektedir. Konuyla ilgili olarak yapılacak aile eğitim etkinliklerinde, çocukla geçirilecek nitelikli zamanın özel bir gezi ya da etkinlik anlamına gelmediği ve okula bırakma ya da okuldan ayrılma gibi kısa bir anın bile değerlendirilebileceği vurgulanabilir. Bunun yanında, çocuklarının farklı sosyal etkileşimleri görerek öğrenmesi için mümkün olduğunca farklı sosyal etkileşimlerin yaşanacağı ortamlarda bulunmalarını sağlamaları önerilebilir.

Araştırma yöntemi açısından; çocukların akranlarıyla ilişkileri ve farklı ortamlarda farklı zamanlarda izlenmeleri ile sosyal beceri

düzeinin gelişimi hakkında bilgi edinilmesi önerilebilir. Sosyal beceri düzeyi yüksek ve düşük çocukların etkileşimleri değerlendirilerek uygulanan eğitim programlarının etkisine bakılabilir. Aile içi etkileşim, ebeveyn ve öğretmen olarak yetişkinlerin sosyal becerileri incelenerek çocukların sosyal beceri düzeyine etkisi değerlendirilebilir.

Kaynakça

Akkök, F. 2006. İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi (Anne-Baba El Kitabı). İstanbul: Özgür Yayınları.

Attili, G., Vermigli, P. ve Roazzi, A. 2011. Rearing Styles, Parents' Attachment Mental State, and Children's Social Abilities The Link to Peer Acceptance. Child Development Research, Artikel ID 267186, 12 pages,

<http://www.hindawi.com/journals/cdr/2011/267186/>

(Erişim Tarihi: 10.06.2014).

Babaroğlu, A. 2013. Çocuk Psikolojisi ve Ruh Sağlığı. Ankara: Vize Yayıncılık.

Balcı, A. 2005. Sosyal Bilimlerde Araştırma. Yöntem, Teknik ve İlkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Berry, D. ve O'Connor, E. 2010. Behavioral Risk. Teacher-Child Relationships, and Social Skill Development Across Middle Childhood: A Child-By-Environment Analysis of Change. Journal of Applied Developmental Psychology, 31, 1-14.

Çetin, F., Alpa Bilbay, A. ve Albayrak Kaymak, D. 2003. Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler Grup Eğitimi. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Corey, G. 2005. Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları (7. Baskı). Ankara: Mentis Yayıncılık.

DeRosier, M.E. ve Lloyd, S.W. 2011. The Impact of Children's Social Adjustment on Academic Outcomes. Reading & Writing Quarterly: Overcoming Learning Difficulties, 27(1-2), 25-47.

Deveci, F. 2011. Ergenlerde Karar Verme Stilleri ile Algılanan Sosyal Destek Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.

Deniz, M. E. 2002. Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

- Durualp, E. ve Aral, N. 2011. Oyum Temelli Sosyal Beceri Eğitimi. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Findlay, L.C., Girardi, A. & Coplan, R.J. 2006. Links Between Emphaty, Social Behavior and Social Understanding in Early Childhood. *Early Childhood Research Quarterly*, 21, 347-359.
- Gresham, F.M., Sugai, G. ve Horner, R.H. 2001. Interpreting Outcomes of Social Skills Training for Students with High-Incidence Disabilities. *Exceptional Children*, 67(3), 331-344.
- Gronlund, G. ve James, M. 2005. *Focused Observations: How to Observe Children for Assesment and Curriculum Planning*. Minnesota: Redleaf Press.
- Güven, G. 2010. *Çocuğu Tanıma Teknikleri*. (Ed.) F. Alisinanoğlu, İlköğretime Hazırlık ve İlköğretim Programları. İstanbul: Matsis Yayıncılık.
- Hilooğlu, S. 2009. İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbaca Davranışlarını Yordamada Sosyal Beceri ve Yaşam Doyumunun Rolü. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Hoşgörür, V. 2008. *İletişim*, (Ed.) Z. Kaya, Sınıf Yönetimi (8.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Judd, C.M, Smith, E.R. ve Kidder, L.H. 1991. *Reaearch Methods Social Relations*. USA: Sounders Collaee Publishing.
- Kamaraj, I. 2008. Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Becerilerin Gelişiminde Öğretmenlerin Rolü. *Çoluk Çocuk Dergisi*. (78), 6-8.
- Kaptan, S. 1998. *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11. Baskı). Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Kara, F. ve Çam, Y. 2007. Yaratıcı Drama Yönteminin Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-155.
- Kaya, A. 2011. *İletişime Giriş: Temel Kavramlar ve Süreçler*. (Ed.) A. Kaya, *Kişilerarası İlişkiler ve Etkili İletişim* (4.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kepçeoğlu, M. 2001. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kuzgun, Y. 2000. *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Martin, S. 2007. *Take a Look: Observation and Portfolio Assessment in Early Childhood* (4th Ed.). Toronto: Pearson, Addison Wesley.

Mukay Yüksel, M. 2009. Okul Sosyal Davranış Ölçeklerinin (OSDÖ) Türkçeye Uyarlanması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 9(3),1605-1650.

Nicolson, S. Shipstead, S.G. ve Gullo, D.F. 2005. Understanding Assesment and Evaluation in Early Childhood Education (2rd Ed.). New York: Teachers College Press.

O'Brennan, L.M., Bradshaw, C.P. ve Sawyer, A.L. 2009. Examining Developmental Differences in the Social-Emotional Problems Among Frequent Bullies, Victims, and Bullyvictims. Psychology in The Schools, 46(2), 100-115.

Özgüven, İ.E. 2007. Bireyi Tanıma Teknikleri. Ankara: Pdrem Yayınları.

Özyürek, A. 2004. Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Samancı, O. ve Diş, O. 2014. Sosyal Becerileri Zayıf Olan İlkokul Öğrencilerinin tutum ve Davranışlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 22(2), 573-590.

Sharman, C., Cross, W. ve Vennis, D. 2004. Observing Children: A Practical Guide (3rd Ed.). London: Continuum.

Şimşek, Ü., Doymuş, K. ve Şimşek, U. 2008. İşbirlikli Öğrenme Yöntemi Üzerine Derleme Çalışması: II. İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Sınıf Ortamında Uygulanması. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, (10) 1.

Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Özyürek, A., Gültekin, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Ceylan, Ş., Özaydın, L., Sert, N., Yurt, Ö., Koğar, H., Karayol, S., Ceyhun, A.T., Atabey, D., Oğuz, T. 2012. Okul Öncesi Sosyal Beceri Destek Projesi Eğitim Kitapları Seti: Öğretmen Kılavuz Kitabı. Ankara: Fikriala Görsel İletişim Hizmetleri.

Ünsal, Ö.F. 2010. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları İle Davranış Sorunları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Yeşilyaprak, B. (Ed.) 2010. Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretim (6.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2000. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, A. 2004. Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. Polis Bilimleri Dergisi, 6(3-4), 131-150.

Yiğit, R. ve Yılmaz, H. 2011. İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyleri İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, 335-347.

Yükselen, A.İ. 2011. Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Davranışını Etkileyen Sosyal ve Psikolojik Faktörler. (Ed.) G. Uyanık Balat, Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi. Ankara: Eğiten Kitap.

Whiteside-Mansell, L., Bradley, R.H., McKelvey, J. ve Fussell, J.J. 2009. Parenting: Linking Impacts of Interpartner Conflict to Preschool Children's Social Behavior, Journal of Pediatric Nursing, 24(5), 389-400.

Wortham, S.C. 1998. Early Childhood Curriculum. United States of America: Prentice Hall.